

13 Ιουλίου 2016

Μια κορυφογραμμή- Γιάννης Μόραλης (Απόστολος Ζιώγας, βιολόγος)

/ [Πεμπτούσια](#)

« Κύλησε η πέτρα κι ο αέρας στέγνωσε την υγρασία που έτρεφε τους άγριους σκορπιούς και η βροχή καθάρισε την βρώμα που έτρεφε τους περήφανους ανθρώπους »>>[\[1\]](#) , ωστόσο, οι περισσότεροι από μας έχουμε γίνει πιο ευέξαπτοι στις μέρες που διανύουμε ` κείνοι που παραμένουν απέριττα εκφραστικοί είναι ελάχιστοι, σ ` αυτούς ανήκε(ι) κι ο Γιάννης Μόραλης.

Από την Άρτα όπου γεννήθηκε (1916) θα φτάσει να εμπνέεται εικαστικά στο νησί της Αίγινας, παρέα με τους Καπράλο (γλύπτη) και Νικολάου (ζωγράφο), δηλώνοντας με έμφαση ότι υπογράφει τα έργα του πρώτα με τη λέξη Αίγινα και μετά με το όνομα του και την ημερομηνία. Στα δεκαπέντε του θα εισαχθεί στην Καλών Τεχνών (Αθήνα) , όπου και θα διδάξει[2] αργότερα για τριανταπέντε συναπτά έτη (έως το 1983) · συνολικά θα κάνει εννέα ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής, έχοντας πραγματοποιήσει την πρώτη του[3] σε ηλικία σαρανταδύο ετών! Στο σπίτι του στην Κηφισιά, ένα σπίτι με πράσινο σκούρο τοίχο και κίτρινες πόρτες, ο αστός Μόραλης, πάντα καλοντυμένος και με εκλεπτυσμένους τρόπους, αρέσκεται να ακούει Μπαχ[4] και Canto Gregoriano . Όταν ήταν μικρός, τα μόνα υπάρχοντα που θυμάται να είχε ήταν ένας μικρός μεγεθυντικός φακός κι ένα μικρό κομμάτι καρτέ από κινηματογραφικό φιλμ · έκτοτε, κι αφού έχει ξεχωρίσει - σε σημασία - από τις πέντε αισθήσεις την όσφρηση, θα μάθει να "οσμίζεται" την ελευθερία με ευαισθησία. Υπερασπιζόμενος μια ακέραια πλευρά της αλήθειας για τη ζωή και όντας ανυπόκριτα σεμνός, θα αποχαιρετήσει τους μαθητές του με στίχους του Σεφέρη : « εδώ τελειώνουν τα έργα της θάλασσας, τα έργα της αγάπης » . Ο αποκαλούμενος "αιώνιος έφηβος", δίχως την ανάγκη για επίδειξη ανωτερότητας και με ανέπαφη την αξιοπρέπειά του, δεν σταματά να κερνά στο σπίτι του στην Αίγινα ούισκι και φουστίκια, να παίζει πόκερ και να λέει ανέκδοτα[5] . Θα λέγαμε πως ο Μόραλης αναπνέει σε ρυθμό "επιθαλάμιο", κατ ' αναλογία δηλαδή με το ηρόχρωμα που εκπέμπουν τα επιθαλάμια ερωτικά τραγούδια[6] που ακούγονται έξω από το δωμάτιο των νεονύμφων · κι αυτό , καθόσον επιτρέπει την κατάφαση στο μυστήριο της ζωής, με μια συγκεκριμένη δύναμη και δυνατότητα, μέσα σε μια πραγματικότητα που αλλάζει και μας αλλάζει.

Αποδεχόμενος ότι η ερμηνεία κάθε έργου αφορά την ερμηνεία του εαυτού μας , επιθυμεί τα έργα του να είναι ελεύθερα σαν τον ίδιο, με τη δική του γλώσσα το καθένα : ένα λαβομάνο με ζωγραφισμένο μάρμαρο, ρώγες από σταφύλι, στήθη κοριτσιού, άχρωμες σκιές που κουβαλάνε θλίψη και πάθος, μια Αθήνα ατόφια που ζει την παρακμή της, ένα περιβόλι φυτεμένο κάκτους μπροστά σε ένα σπίτι από την Πομπηία, μια πλώρη που κόβει ένα πέλαγος από πέτρινα συντρίμια, δυο ημικύκλια αντικριστά διαφορετικού χρώματος το καθένα (μπλε και μαύρο) · σώματα που αναδύονται με υγρασία θαλασσινή, προικισμένα με τόση ερασμιότητα που μονάχα η μιλιά τούς λείπει ενόσω λειτουργούν ως πυξίδες εσωτερικής ουσίας, δίνουν το περίγραμμα μιας παραστατικής ανθρωποκεντρικής ζωγραφικής όπου το φως (φαίνεται να) ταυτίζεται με την ευγένεια των προσώπων - στα γυμνά του Μόραλη μπορείς να διακρίνεις τους "ήχους πλαισίου"[7] για τους οποίους κάνει λόγο η σύγχρονη κοσμολογία αναφερόμενη στην πρωτογενή εκτίναξη από την ανυπαρξία. Τα περισσότερα έργα αφορούν στέρεες λιτές δομές , οι οποίες, ως

αντήρηση ενός απόλυτα προσωπικού ρυθμού, εκφράζουν ένα κόσμο σε διάρκεια. Μνήμες και συναντήσεις, λοιπόν, αρχαιοπρεπείς και λαϊκές, μετέωρες στον χρόνο, “δένουν” σε μορφές απλότητας : βλέπουμε να εναλλάσσονται η συμπαγής χρονικότητα της μνήμης με την αβέβαιη νύξη ενός ονειρικού μέλλοντος. Κάθε έργο του συνιστά μια ολοκληρωμένη εικαστική πράξη, πράγμα το οποίο μαρτυρά την ασίγαστη μετατροπή της διαίσθησης (του δημιουργού) σε συνείδηση ` την ίδια στιγμή, ενώ φροντίζει να μην επαναλαμβάνεται, ο ρεαλισμός που μας παραδίδει δεν αποτελεί αυτοσκοπό, περισσότερο έχει να κάνει με μια δυναμική της ηρεμίας. Έτσι, στην καλλιτεχνική του πορεία βρίσκεται να φιλοτεχνεί θεατρικά σκηνικά, κοστούμια, εξώφυλλα βιβλίων, χώρους ξενοδοχείων, κ.α. - τα τοπία κατέχουν μικρή θέση στην εργογραφία του.

Σχεδιάζει τον πρώτο άγγελο όταν είναι τεσσάρων ετών, ενώ δεν θα διστάσει να πειραματιστεί με γλυπτά μεγάλων διαστάσεων στα ογδόντα του χρόνια. Ως φοιτητής δεν αντέχει παρά μόνο δυο μήνες το μη διαλογικό ύφος στον τρόπο διδασκαλίας του Παρθένη, για να καταλήξει στο εργαστήριο του Αργυρού ` ώσπου αναχωρεί για Ρώμη και Παρίσι, με υποτροφία για σπουδές ψηφιδωτού που κερδίζει σε διαγωνισμό της Ακαδημίας Αθηνών (1937). Ύστερα από μια εικοσαετία θα αντιπροσωπεύσει την Ελλάδα στην Μπιενάλε της Βενετίας μαζί με τους Τσαρούχη και Τσώχο. Γνωρίζει πλέον καλά πως το ζωγραφικό γεγονός , ένα γεγονός που δεν χρειάζεται εξηγήσεις , είναι τελείως διαφορετικό από αυτό που παριστάνει, δεδομένου ότι αυτός που δουλεύει με το χέρι είναι εργάτης, αυτός που δουλεύει με το χέρι και το μυαλό είναι τεχνίτης, αυτός που δουλεύει με το χέρι, το μυαλό και την καρδιά είναι καλλιτέχνης. Γι `αυτό κι ως καλλιτέχνης ο ίδιος (οφείλει να) εκφράζεται μαζί με τις πληγές τις δικές του καθώς και του περιβάλλοντός του.

Με ώχρα και μαύρο σπεύδει να απεικονίσει την ομιλία των πραγμάτων[8] , παράλληλα, νιώθει να απελευθερώνεται γεωμετρικά και χρωματικά πάνω στον καμβά μέσω μιας αξιοσημείωτης αυτοπειθαρχίας[9] . Από μια νατουραλιστική τεχνοτροπία μεταβαίνει σε μια πιο αφαιρετική, προσωπική σκοποθεσία, δίνοντας έμφαση σε μη πολύπλοκες γεωμετρικές δομές , όλες τους δοσμένες με μια τρυφερή θωπευτική ματιά. Έκδηλο το χαρακτηριστικό που παρουσιάζει : όσο πιο αφηρημένος, τόσο πιο αισθησιακός ` όσο πιο μοντέρνος, τόσο πιο κλασικός. Παθιασμένος και σαφής, ο Μόραλης διαθέτει την ικανότητα να συλλαμβάνει την ατομικότητα , αποκλείοντας τις κοινοτοπίες. Κάθε πινελιά του, απέριττη σαν τον άνεμο, δύναται να στεγάσει ποικίλες δυναμικές αβεβαιότητας ` οι τελευταίες εμπεριέχουν μια *dur desir de durer*[10] , καθιστώντας το ανείπωτο ελαφρύ επί του καμβά. Στοχεύει αφενός σε ένα κέρδος-βίωμα ετεροχρονισμένο, και αφετέρου, αγωνιά στο να μετατρέψει την οδύνη σε κομψότητα και την κυνικότητα σε εγκαρδιότητα. Εξάπαντος, εμμένει πεισματικά στην αλήθεια της τέχνης, στον

καθάριο λόγο της, κατά τρόπο που θυμίζει εκείνο τον ραββίνο που, όταν ρωτήθηκε γιατί συνεχίζει να κηρύττει σε διεφθαρμένους αφού δεν μπορεί να τους αλλάξει, απάντησε “για να μην αλλάξω εγώ”. Η εκφραστική γλώσσα του Μόραλη γεννιέται μόνο μέσα σε νόημα που είναι προορισμένο να εξασφαλίζει δεσμούς αλήθειας. Αντιλαμβάνεται την εξωτερικότητα με τρόπο μη εξωτερικό. Σα να εξαρτάται η ζωή του από το αν θα εκφράσει όσο πιο ξεκάθαρα μπορεί, αυτά που αισθάνεται, έτσι ακριβώς ζωγραφίζει. Στήνει συ-ζήτηση με όσους στοχάζονται εν τέλη, κι όχι με αυτούς που εμπορεύονται την τέχνη. Εξάλλου, όντας αγνός και προσεκτικός στο ξεκίνημά του, θα φτάσει να πρωτοπουλήσει έργο του (από ανάγκη) σε ηλικία σάραντα ετών[11]. Ο Μόραλης δεν υποκειμενοποιεί αυθόρμητα τον κόσμο της πραγματικότητας, αλλά τείνει να τον αφουγκράζεται σαν μια διαφοροποιημένη ενότητα σκότους και φωτός, συντηρώντας την τελευταία ως ανοιχτό ερώτημα. Η συμπεριφορά του, ως κατεύθυνση ενός ύφους ζωής, προϋποθέτει ένα σκέπτεσθαι που ‘χει δοκιμασθεί, έτσι ώστε οι απαντήσεις που μας προσφέρει να εμφανίζονται (εικαστικά) γόνιμες, αναγκαίες, εκκρεμείς, αγέρωχες.

Από τους στυλοβάτες του σύγχρονου μεταπολεμικού πολιτισμού στην Ελλάδα, ο “ευπατρίδης” της γενιάς του ’30 και γνήσιος εκπρόσωπος ενός ελληνότροπου μοντερνισμού, θα αφήσει την τελευταία του πνοή στις τρεις το μεσημέρι την 20^η Δεκέμβρη του 2009[12]. Ενώπιον μιας ολότελα ακρωτηριασμένης πολιτιστικής ζωής, ο Μόραλης συνεχίζει φυσικά να επιδρά *sur le moteur du monde*[13], μόνο που αποτελεί ευχής έργον να υψωθούν και νέες κορυφές πάνω από την κορυφογραμμή που λέγεται Γιάννης Μόραλης.

[1] Γιώργος Χειμωνάς, *Μυθιστόρημα*, εκδ.Κέδρος, 1982, σελ.24

[2] Το 1947 θα εκλεγεί ως ο νεότερος καθηγητής

[3] Αφιερωμένη στον Σεφέρη

[4] Έχοντας στην κατοχή του την ιστορική έκδοση (σε βινύλιο) από το 1939 των *Κατά Ματθαίον Παθών* του Μπαχ (όπου λέγεται ότι συμμετέχουν χίλιοι εκτελεστές) , θα πει : “Ευχαριστείς τον Θεό που γεννήθηκες για να ακούς τέτοια πράγματα ” .

[5] Όπως για έναν ιταλό ομοφυλόφιλο που ‘λεγε *sono uomo ma non fanatico* , δηλ. “είμαι άντρας αλλά όχι φανατισμένος”

[6] Γαμήλια άσματα

[7] Background Noises

[8] Θα ομολογήσει ότι “η ελιά έχει όλα τα χρώματα του El Greco”

[9] Το χρώμα βαθμιαία γίνεται πιο καθαρό πάνω σε καμπυλόγραμμα σχέδια

[10] “Η επίμονη επιθυμία για διάρκεια” (φράση του Μπρετόν)

[11] Είναι ο μόνος καλλιτέχνης που μειώνει τις τιμές των έργων του σε σχέση με κείνες που προτείνουν οι γκαλερί!

[12] Κάποιος σχολίασε την ημέρα του θανάτου του : “θα μας μείνουν τα Malls και οι επιδοτούμενες βαμμένες ξανθιές”

[13]“ Στην κινητήρια δύναμη του κόσμου” (φράση του Μπρετόν)